

Галина Іванчук, канд.пед.наук, доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
м. Умань

Формування особистості у програмі „Філософія для дітей”

Відкритість сучасного українського суспільства, розширення діапазону його спілкування з іншими народами дає національній системі освіти змогу збагатитися кращими здобутками світової культури. “активно переймати все те що добре зарекомендувало себе в інших освітніх системах” [1, с.19].

Звернення до наукових джерел засвідчує, що педагоги в усі часи спрямовували увагу на пошуки способів підвищення якості навчання, ефективного досягнення освітніх цілей. Цікавим у цьому контексті можуть бути розробки педагогів, філософів, присвячених такій педагогічній проблемі, як „Філософія для дітей”.

Як і будь-який інший навчальний предмет, „Філософія для дітей” орієнтується на формування певного образу особистості. Таким образом тут виступає особистість, яка може приймати відповідальні рішення ”без озирання на авторитарні ідеології та „ідолів” натовпу, на основі раціонального, логічно обгрунтованого висновку, апробованого в конкретному соціальному просторі” [3, с.22]. У неї мають бути розвинені здібності не лише до раціонального розмірковування, а й до морального самоконтролю й соціальної відповідальності. Останнє досягається в „процесі самоактивності, самодіяльності індивіда в суспільстві громадян” [3, с.23].

Стаючи в процесі навчання суб’єктом пізнання, спілкування і діяльності, індивід усвідомлює своє суспільне становище, вибирає свою власну систему цінностей, визначає життєві цілі та ідеали, знаходить способи їх реалізації. Цей процес не є усталеним і незмінним. Якщо на початкових етапах свого розвитку дитина просто засвоює запропоновані їй у готовому варіанті визначення, норми й правила, то поступово, мірою „утворення більш складних форм самосвідомості, з розвитком інтелекту, здатності категоризувати явища, самовизначення стає все більш активним і вибіркоким, багатоваріантним – на відміну від простої

ідентифікації на перших етапах життя” [2, с.258]. Це сприяє тому, що особистість визначається стосовно конкретних явищ, сфер діяльності, окремих людей і соціальних груп, норм та правил, цінностей тощо аж до світу загалом.

Саме тому, що особистість є утворенням системним, функціонально-активним, її внутрішній світ „працює”, а не пасивно засвоює зовнішні впливи, цінності, рівень її розвитку визначається не тільки на основі відповідності вчинків суспільним вимогам, а й на основі тих мотивів, цілей, ціннісних орієнтацій, котрими людина керується у своїй поведінці. І саме рефлексія відіграє в цьому процесі суттєву роль. Рефлексія передбачає пізнання особистістю самої себе як суб’єкта життєдіяльності, це акт дослідження свого внутрішнього світу й поведінки у зв’язку з соціальними очікуваннями, який виникає лише в процесі спілкування.

Теоретико-педагогічна і філософська концепція Ліпмана базується на двох основних умовах: віри в розумність людини і переконаності в тому, що освіта при переведенні її на рефлексивно-дослідницький рівень може надати широкі можливості для особистісного розвитку дитини. Мету рефлексивної освіти він убачає в тому, щоб навчати школярів умінням розумності, з тим, щоб у подальшому вони стали розумними громадянами, розумними партнерами, розумними батьками. Основний акцент тут робиться на формуванні вмінь розумного мислення й відповідної поведінки, а не на накопиченні знань. За традиційного підходу також передбачається навчання дітей читання, письма, слухання, виконання математичних операцій. Однак, практично не надається увага розвитку вмінь обґрунтованого, логічно коректного розмірковування, формуванню вмінь думати самостійно і критично, тобто рефлексивно й саморефлексивно, творчо й контекстуально. У результаті такого підходу учні не спроможні користуватися наявними знаннями в практичній діяльності, у них залишаються на низькому рівні здібності розв’язувати моральні проблеми, уникати міжособистісних конфліктів, залучатися до соціального спілкування.

Коли розробники „Філософії для дітей” говорять про перетворення, вони мають на увазі появу дійсно нового. Причому це нове передбачає появу не нових людей, а появу нового в людях. У спільноті допитливих новим є зміщення у розумінні того, що має важливе значення у житті, зміщення з повільним, одночасним виробленням навичок міркування, запитування, формування понять і ведення діалогу. Залучаючись до філософствування у спільноті, учні починають краще розуміти навколишній світ, формулювати логічні посилення стосовно понять, на яких він тримається, вчать висловлювати правильні судження, одним словом, думають, розглядаючи альтернативні прагнення з погляду умов, необхідних для їх здійснення, умов, які врешті-решт визначають результат.

Зрозуміло, ніяка методика чи технологія, в тому числі й запропоновані М.Ліпманом, не гарантує виховання інтелектуально розвиненої, високоморальної особистості. Однак існує різниця між людиною, яка стикається з тими чи іншими навчальними проблемами, і вміє інтелектуально й морально грамотно розмірковувати, і людиною, якій характерне стереотипне мислення, яка не привчена до рефлексії стосовно власних ідей і міркувань, не знайома з відповідними поведінковими актами і засобами дії.

Література

1. Кремень В.Г. Сучасна освіта в контексті реформування / Кремень В.Г. // Учитель. - 1998. – № 2. – С.18 –21.
2. Пилипенко Л. Соціальна рефлексія як складова життєвого самовизначення сучасної молоді // Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні [за ред. С.Д.Максименка, В.Т.Циби, Ю.Ж.Шайгородського та ін.] / Пилипенко Л. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2003. – С.258-269.
- 3.Юлина Н.С. Философия для детей / Юлина Н.С. // Вопросы философии. – 1993. – № 9. – С.20 –23.